De Nollen:
grote kunst in een klein kustlandschap

zeer bijzonder	bijzonder
* *	*
‣ kunstwerken opgenomen in een duinlandschap	‣ restant van eeuwenoud binnenduin

Aan de westrand van station Den Helder Zuid ligt een klein duingebied van 14 hectare met 25 bunkers. Het is rond 1970 verlaten door de landmacht en is vuilstort, crossterrein, speel- en hangplek. Tevens dient het destijds als oefenterrein voor de brandweer. Het gebied is in vele opzichten een overblijfsel: van een middeleeuws eiland (een oogduincomplex), van de inpoldering- en ontginningswerken in de 17e eeuw, van de Stelling van Den Helder en van de open ruimte ten zuiden van de stad. In de jaren 70 is het noordelijke deel afgegraven voor volkstuinen.
De stad is aan de oost- en westkant doorgegroeid, maar het duingebiedje met de bunkers is behouden. De Nollen is nu een bestemming voor kunstliefhebbers, dankzij beeldend kunstenaar Ruud van de Wint (1942-2006).

De Nollen maakte vroeger deel uit van een groter gebied, de Schooten, een bewoond binnenduin in een wadvlakte. Op het Koegras lagen meer van dergelijke binnenduinen, zoals Quelderduin, de Garst, Middelsandt en de Kooij (zie kaart pag. 17). Deze namen zingen nog steeds rond in de Noordkop als namen van wijken, straten, vakantieparken en bedrijven, maar van de historische plekken is behalve De Nollen alleen de Garst nog over. De Garst ligt tussen Den Helder en Julianadorp en is in particulier bezit, deels afgegraven – de historische status is er niet aan af te zien. De Schooten is aan het einde van de jaren 60 afgegraven toen de gelijknamige woonwijk werd ontwikkeld. Van de eeuwenoude boerderij (eerste vermelding uit 1640) is de stal behouden, die doet nu dienst als wijkcentrum.

"Er bestaan bijna geen romantische tuinen meer, vandaar mijn belangstelling voor dit stukje terrein, dat niet uitblinkt door zijn schoonheid, maar dat mij de mogelijkheid geeft om een oud klassiek gegeven uit de traditie van de schilderkunst uit te voeren, waarbij het experiment vooropstaat."

(Ruud van de Wint)

Wandelen en kijken

Opvallend in het duinlandschap van De Nollen zijn de grote roestkleurige objecten. Een paar slankere objecten zijn lichtgroen, de kleur van geoxideerd koper. Een rondleiding (het gebied is niet vrij toegankelijk) gaat over zandpaden tussen de duintjes en langs de objecten, met vele verschillende doorkijkjes: vanaf een duintopje, langs een plas, om een duin heen. Twee zendmasten markeren een bunker van zendamateurs.

Totaalkunstwerk R.W.van de Wint

R.W.van de Wint, Beeld 4 1997 -2001, cortenstaal.

Sommige grotere bouwsels zijn ook van binnen te bekijken, de wanden zijn beschilderd met olieverf, bovenlichten maken een feest van kleur en vorm, van licht en donker zichtbaar. Buiten gekomen ziet het groen en het grijs van de duinbegroeiing er ineens heel anders uit. De af en toe zichtbare bedrijfsgebouwen met hun felgekleurde logo's benadrukken het bijzondere van de plek: een duingebied in de bebouwde kom.
Wandelend verbindt de bezoeker de onderdelen en maakt zo zijn eigen verhaal. Een duinliefhebber ziet bekende planten: van kruipwilg, kamperfoelie, schapenzuring en geel walstro op de drogere delen tot echte koekoeksbloem, watermunt, moerasrolklaver, tormentil en brunel op vochtiger plaatsen. Ook bedreigde soorten van de Rode Lijst als klein wintergroen, geelhartje, stijve ogentroost, rietorchis en drie soorten duizendguldenkruid bloeien hier. Geleidelijke overgangen van droog naar nat, van zoet naar een tikje zout en van voedselrijk naar voedselarm, bieden wilde natuur diverse kansen.

De eigen lijn van de kunstenaar

Wat wilde van de Wint eigenlijk met dit gebied? Natuur, cultuur, landschap, kunstwerken? Een uitgebreide monografie over zijn werk maakt duidelijk dat van de Wint koos voor dit gebied als leef- en werkplek als alternatief voor het meedraaien in de wereld van moderne kunst en musea. Van 1980 tot aan zijn dood in 2006 werkte hij hier aan een 'landschap van verlangen'. Hij bewerkte het land: groef watertjes en wierp duintjes op, plantte bomen en struiken, maaide en kapte, liet pony's grazen én realiseerde in dit landschap grote en kleine bouwwerken en kunstwerken. Alles verenigd 'in een groot verband' en gebruik makend van de oude oogduinstructuur. Officiële plannen uit de jaren 80 voor natuur in De Nollen negerend, realiseerde hij schitterende stukjes schapengrasduin, zilt grasland en duinvalleitjes. Inmiddels wordt het gebied aan de zuidkant met 19 hectare uitgebreid. In opdracht van Landschap Noord-Holland zullen opgeworpen en nog kale zandheuvels en waterplassen, aangelegd in 2011, een eigen kleur krijgen. Met behulp van maaisel uit andere duingebieden kan hier een fraai en gevarieerd duingebied ontstaan. Het wordt vrij toegankelijk.
Over natuur valt te twisten en over Kunstproject De Nollen zeker. Kan dit zomaar in een natuurgebied? Deze vraag is te simpel: zonder van de Wint was het gebied waarschijnlijk allang afgegraven. De Nollen is nu geen tuin, maar de menselijke invloed is onmiskenbaar. En hoe natuurlijk was het hier nog na bijna twee eeuwen militair gebruik?
Halverwege de 16e eeuw ontwierp kunstschilder Jan van Scorel het plan voor bedijking van de Zijpe, daarna namen ingenieurs het over. Het Noordhollandsch Kanaal en de polder Koegras zijn bijvoorbeeld ontworpen door waterstaatsingenieur Jan Blanken (1755-1838). Het nieuwe dorp Petten is na de Tweede Wereldoorlog ontworpen door ir. E.F. van der Ban, hoofd van de Planologische Dienst in Noord-Holland. Helaas niet volgens het stratenplan van het eeuwenoude, door de Duitsers gesloopte dorp: exit oud Petten, geschiedenis en historisch besef. De Nollen ontsnapte aan ingenieurs, projectontwikkelaars en andere plannenmakers, hier schiep een kunstenaar een eigen landschap.

R.W. van de Wint.
Foto's m.u.v. panorama: Stichting De Nollen/ Hendriktje Ruiter.

Uit: Duinen en mensen Noordkop en Zwanenwater (2011) © Uitgeverij Natuurmedia, Amsterdam

Bestel dit boek op http://duinenenmensen.nl/bestellen-boekenserie-duinen-en-mensen/